

Her i Norge har ikke tre kronologene hatt noen ubetinget tillit til De Geers metode med å bruke vekstkurver fra det kaliforniske kjempetrete som sammenlikningsgrunnlag. En har valgt heller å bygge på den først nevnte metoden, nemlig å bygge på en tidfestet vekstkurve fra *samme distrikt* som det gamle tømmeret skriver seg fra. Riktignok når hverken gran eller furu i alder opp mot de mer enn 3000 år gamle kaliforniske slektningene sine, men om granen vet vi ihvertfall at den blir opptil 500 år gammel, og furua blir mer enn 600 år, hvilket betyr at et slikt furutre spirte så tidlig som i Svartedauens tid. Og det er jo også en respektabel alder. Men blir det spørsmål om å tidfeste riktig gammelt materiale, må en nok, slik jeg nettopp forklarte det, knytte sammen flere vekstkurver for å rekke langt nok bakover i tiden. Jo lenger en rykker bakover, jo vanskeligere blir det å finne passende materiale, men desto mer lokkende blir også oppgavene. Og det er meget materiale som venter på en nøyaktig tidfesting: Trebygninger fra forskjellige deler av middelalderen, stavkirkene, og viktige bygningsrester fra kulturlagene i våre gamle byer, for å nevne noe av det.

Det er et arbeidsfelt med rike muligheter, hvor samarbeide tidlig ble knyttet mellom vitenskaper som astronomi, botanikk, meteorologi og arkeologi. Når vi ser på de resultater som allerede er oppnådd, må vi ha lov til å kalle det et godt samarbeide i en spesialiseringens tid.

## I okkupasants klør.

Av Reidar Jørgensen.

Redaktøren har bedt meg skrive litt om T.T. i okkupasjonsårene. Jeg gjør det under tvil. Vi er etterhånden blitt så godt forsynt med stoff fra mørkeårene at man skulle tro det greidde seg for noen år framover. Når jeg her allikevel trekker fram endel saker som vedrører T.T., er det fordi det igrunnen aldri kan bli trykt nok av grelle eksempler på den sagnomsuste tyske administrasjon.

De som framleis sluker gru-beretningene fra fangeleirene og torturkamrene kan trygt hoppe over disse linjer. Stoffet blir litt tørt, men tross alt — enkelte små vil det kanskje more.

Idet jeg støtter meg til arkivet, åpnes denne historie 28/12 1942. På bakgrunn av det vi vet idag, må vi jo forundres storliggen over at våre prektige hytter fikk være i fred så lenge. Inntil da hadde jo Trollheimshyttene vært i drift i sesongene, mens Sylhyttene hadde vært stengt for legal trafikk på grunn av grenserestriksjonene. Men den 28. desember i 42 fikk jeg et bedrøvelig brev fra Oliver på Nedalen som berettet om to innbrudd på Nedalshytta av tyske militære. De hadde ikke fart særlig vakkert fram, og Oliver ber tynt om at jeg må sette meg i sving og få slutt på styggedommen — «enten du nå går til den tyske Oberkommando eller til andre», som han skrev. Jeg valte av lett forståelige grunner de andre og troppet opp hos Sikkerhetspolitiet hvor jeg traff den bekjente hr. Bischoff. (Jeg tenkte samtidig at det kunne komme godt med å være litt kjent i de kretser.) Hr. Bischoff var elskverdigheten selv og var dypt bedrøvet på Wehrmachts vegne. Bare send inn rapport og saken ordnes til alles tilfredshet. En lovende begynnelse!

29/12 gikk så den skriftlige melding til Sikkerhetspolitiet.

4/1 1943 får jeg en hilsen fra Marie Nygård som forteller at Storerikvoll har hatt besøk av ubudne gjester, og

10/1 ber jeg Jensgård om å undersøke forholdene nærmere på Storerikvoll og gir dessuten Rotvold på Nedalen nærmere instruksjer.

12/1 blir jeg så innkalt til Feldgendarmeriet og får foretræde for hr. Hörsle. Lutter elskverdighet, og dette skal det bli slutt på. Han ville fluksens bile opp til Stugudal, jeg skulle være med og så skulle det bli vei i vellinga. Imidlertid strandet denne planen, nærmest på grunn av vellinga i veien, men jeg kunne bare ta det rolig — «glauben Sie mir, Herrn Jørgensen — Sie werden bestimmt Ihr Geld bekommen!» Det var første, men langt fra siste gang jeg hørte denne vakre setning.

25/1 telefonerer Nergård og kommer med sørgemeldinger om innbrudd såvel i Trollheimshytta som Jøldalshytta — nå begynner det å gå godt — og

28/1 kommer han med mere detaljerte beretninger. Til tross for den overlast våre kjære hytter hadde lidt, ble disse beretninger mottatt med stille fryd — to tyske fly hadde styrtet ned i Trollheimen, og det var de tyske undersøkelsespatruljer som var i felten. At vi seinere fikk høre om en stor Ju 52 som hadde satt seg fast på Jølvatnet, hidrog også til å legge hele episoden i et visst forsonende skjær. Imidlertid skulle T.T.s interesser ivaretas og den

3/2 tropper jeg atter opp hos S.D. og får denne gangen fornøyelsen av å hilse på hr. Glatt. Han svarte til navnet, selvfølgelig skulde det bli ordnete forhold, all skade skulle dekkes fullt ut osv., men det gjaldt bare å treffe på det rette kontor. Heri var vi skjønt enige, og på hans råd drar jeg samme dag til selveste Stadtkommandanten, hvor jeg foreløpig får foretrede for en hauptmann Hühnmikkel eller noe i den retning. Atter lutter elskverdighet. Han var forresten en dannet herre og var sterkt interessert i den norske skoles kamp. Det var en sann svir å fortelle litt om Skjerstad og Kirkenes etc., men mannen var fra Hamburg, stakkar, og det er vel ikke å undres over at sett fra hans synspunkt levdé vi tross alt som grever — han fortalte om storbombingen som på det tidspunkt var satt inn. Vi var alene! —

4/2 gikk der atter en rapport om de forskjellige innbrudd til Stadtkommandanten, hvor jeg dessuten bad om skikkelig rekvisisjon i tilfelle det skulle vise seg helt på krevet for de militære å nytte hyttene. Allerede

6/2 ble jeg innkalt til Stadtkommandanten personlig, blir som vanlig mottatt på beste vis, får vite at alle skader selvsagt skal bli dekket, og «glauben Sie mir, herrn Lektor. Sie werden Ihr Geld bekommen.» Men ikke nok med det — de militære hadde ingen som helst bruk for T.T.s hytter — han ville simpelt hen ikke tillate det — ja, hvem kunne den gang tvile på en tyskers ord? Jeg tillot meg å foreslå at vi skulle la trykke store plakater til oppslag på hyttene, undertegnet av Stadtkommandanten, men det var naturligvis helt unødvendig — han skulle sørge for å gjøre det kjent blant de forskjellige avdelinger. Vi skulle få hans avgjørelse skriftlig, og enten du tror det eller ei, den

9/2 kom virkelig hans skriftlige bekreftelse. Jeg må få sitere avsnittet: «Es wird vielmehr für die Zukunft das Betreten der o.a. Hütten für alle Angehörigen der deutschen Wehrmacht verboten.» Kurz und militärisch! Det var virkelig en kry sekretær som troppet opp hos de forskjellige styremedlemmer med dette klenodium av et skriv — alle sorger slukket, trodde vi (nesten).

13/2 får jeg riktignok brev fra Berit Haugum som forteller at tyskerne framleis ligger på Jøldalshytta, men

14/2 skriver jeg gledesbrev til våre tillitsmenn med avskrifter av Stadtkommandantens gullkantede brev. Nå er det bare å vise dette brev til mulige besøkende, og de trekker seg selvsagt øyeblikkelig tilbake idet de ber tusen ganger om unnskyldning fordi de overhodet kom i skade for å komme i nærheten av våre hytter.

18/2 får jeg brev fra et eller annet Dienststelle, virkelig et resultat av en av mine rapporter. Det er sjefen for den troppen som hadde gjestet Nedalshytta som forteller rene julefortellingen om snøstorm og en skadet mann etc., en beretning som på visse vesentlige punkter divergerer sterkt fra Olivers enkle fortelling.

31/3 skriver Oliver atter et bedrøvelig brev, nå har de «svinepelsene» vært på Nedalen igjen. Tenk de hadde ledd rått da Oliver kom viftende med Stadtkommandantens strålende brev. Min na-

gende anelse om at Stadtkommandantens lov og hånd ikke rakk helt fram til Nedalen slo altså til!

15/3 kommer Nergård en tur til Trondheim, og så får jeg nøyaktige rapporter angående Trollheimshytta og Jøldalshytta og saker og ting som er forsvunnet og ødelagt.

23/3 dukker Oliver opp i Trondheim og han gir detaljerte beretninger om livet på Nedalen.

31/3 får jeg så besøk av Berit Haugum som beretter om tyskernes påskeliv på Jøldalshytta. Noe fly hadde de visst ikke funnet, men ingen kunne jo fortenke tyskerne i at de tok et par måneders påskeferie på en prektig hytte i vårt prektiske skiterrang — de kunne sagtens trenge det!

6/4 er da tiden endelig kommet da jeg kan oversende til Stadtkommandanten en spesifisert regning for skade og bortkomne ting på ialt kr. 4.410,75.

26/4 tar jeg en tur til Jøldalshytta sammen med Hilmar Nilsen og lensmannen i Rennebu, Myhre. Vi tar opptelling, og på grunnlag av Berit Haugums nøyaktige innholdsfortegnelse får vi klar oversikt over mankoen.

8/5 blir jeg atter tilkalt til Feldgendarmen og hilser igjen på min venn Hörle, som ikke blir trett av å forsikre meg om at alle krav skal bli dekket — de er nå vokset til kr. 5.114,55.

10/5 mottar jeg en Bergungsbericht fra sjefen på Jøldalshytta, ganske rørende forresten. Det var merkelig nok blitt en liten brist i forsyningstjenesten så for ikke å sulte ihjel, hadde de virkelig tilegnet seg en lille smule av Berit Haugums lager, litt havregryn, 1/2 kg skinke, litt spinat, tomatpurre etc. Dessuten var følgende dessverre ødelagt: 1 kopp, 1 nøkkel og 3 «Schnapsgläser». Sjefen hadde dessuten personlig kontrollert hver manns ryggsekk ved avreisen.

12/5 tar jeg meg atter en tur til Stadtkommandanten, jeg følte meg ikke helt overbevist om hr. Hörles evne til å løse saken på en for T.T. tilfredsstillende måte. «Kom igjen i morra,» heter det i visa og

17/5 blir jeg så meget elskverdig mottatt på samme kontor. De har virkelig en stor nyhet: Nå har de funnet ut hvem som er rette

vedkommende, hr. stabsintendant Roeder i Generalkommando. Det hørtes jo, fælt fint ut, og på den dagen hadde jeg jo ikke noe bedre å foreta meg enn å ta turen opp til ham i hans residens ved Sverresborg. Hr. Roeder viste seg å være en usedvanlig vakker mann, belevn og om mulig ennå mere elskverdig enn mine tidligere kontakter. Det var ikke tvil om at jeg var kommet til den rette — glauben Sie mir, hrrn. Jørgensen osv. — ja, den setningen har jeg ihvertfall lært. Pengene skulle ganske snart bli utbetalt, men enkelte små formaliteter måtte først ordnes. Det var bekreftelser her og attestasjoner der. — Optimisme lærte vi jo også, så jeg så slett ikke mørkt på framtida den dagen. — Imidlertid fikk vi en liten kakk i hue den

20/6 da alle tre hyttene i Trollheimen samt Nedalen gård ble beslaglagt av statspolitiet. Den saken er imidlertid tidligere omtalt så jeg hopper fram til

7/7 da et virkelig fint opus ble overrakt hr. Roeder. Kravet vårt var kr. 5.442,05, sterkt spesifisert og ganske ettertrykkelig attestert med bilag og erklæringer. Jeg pustet virkelig lettet da hr. Roeder betror meg at det var nettopp slik han ønsket det, saken var så å si i orden, pengene kunne jeg vente hva dag som helst.

Da vår spalteplass er meget begrenset — som det heter nå for tiden — skal jeg i korthet berette at tida fra 7/7 1943 til 30/4 1944 gjorde jeg henvendelser til hr. Stabsintendanten såvel muntlig som skriftlig et par ganger pr. måned, friske og sunde turer opp til residensen ved Sverresborg. Hr. Roeder var delvis bortreist, delvis opp-tatt, delvis var det noen ganske få formaliteter som ennå manglet, «aber glauben Sie mir, herrn Jørgensen.....». Imidlertid vever en annen historie seg inn i denne, så jeg fortsetter i kronologisk orden med

28/9 1943 da Innenriksdepartementet sender oss et utdrag av skriv fra Terboven angående de stengte hytter og hoteller. Han meddeler her at Det Tyske Rike ikke yter noen erstatning i forbindelse med disse stengninger, men med sitt store høysinn gjør han dog ingen innvending mot at den norske stat yter billighetserstatning for løpende utgifter. Følgen av dette er at den

24/11 sendes krav til Innenriksdepartementet gjennom de respek-

tive lensmenn om erstatning for hyttene i Trollheimen samt Nedalshytta og gården. — Bortsett fra de før omtalte hyggelige turer opp til Sverresborg er jeg nå inne i en rolig tid, men så skjer underet:

9/2 1944 debiteres kassakonto for kr. 6.000,—, utgjørende erstatning for stengningen av Trollheimshytta og Jøldalshytta!

11/3 skjer under nr. to — tilsvarende postering med kr. 2.000,— for Gjevilvasshytta. Da de første 6000 ankom med merknad Trollheims- og Jøldalshytta, var jeg overbevist om at det var en skrivefeil, idet vårt samlede erstatningskrav for alle fire hytter var under 6000. Men da det atter dukket opp kr. 2.000,— for Gjevilvasshytta, måtte man naturligvis begynne å vente på det tilsvarende oppgjør for Nedalen gård og hytta der.

30/4 får jeg høytidelig innkallelse til Stabsintendanten og nå er jeg helt sikker på at jeg skal vandre nedover igjen med en sjekk på kr. 5.400,— i lommen. Litt kallvatn i blodet var vi jo vant til den tiden, så jeg greidde godt å bevare fatningen, da Intendanten temmelig forlegen og langt fra med vanlig eleganse forsøkte å forklare meg at han med den største beklagelse bare hadde høve til å dekke en del av vårt krav. Saken var at han måtte holde seg til de forskjellige Bergungsrapporter som var innhentet, og en tysk befalingsmanns ord hadde man ingen grunn til å tvile på. Han nevnte bl. a. m. h. t. forsvunne saker at sjefen på Jøldalshytta personlig hadde kontrollert hver eneste ryggsekk ved avreisen. På spørsmål fra meg om hvordan det kunne henge sammen at soldatene trakk opp av sine sekker T.T.s berømte originalhåndduker da de kom ned til Grana, ble han dypt ulykkelig — det var en uløselig gåte. Han kunne ikke si med bestemthet hvor stor del han kunne dekke, men for restens vedkommende måtte jeg henvende meg til Innenriksdepartementet, — «und glauben Sie mir..... osv. — der vil De med bestemthet få Deres penger!» — Så kom da endelig oppgjørets dag, den dag vi hadde sett fram til siden saken tok sin begynnelse 28/12 1942 og bearbeidet av diverse instanser i 2 år og 4 måneder.

6/5 1944 — et høytidelig og sterkt spesifisert dokument med en sluttsum til oss med kr. 499,38 av vårt samlede krav på kr. 5.442,05. Det pussigste var igrunnen oppgjøret for maten som tilhørte Berit Haugum på Jøldalshytta. Den hadde jeg meget forsiktig anslått til

kr. 195,25, men vernemakten hadde redusert beløpet til kr. 19,38! Derimot var de svært flotte med erstatningen for koppen, nøkkelen og de tre drammeglassene, nemlig kr. 10,—. Her burde egentlig historien sluttet, men for fullstendighets skyld får jeg løpe linen helt ut.

11/5 var det på tide å purre Innenriksdepartementet for erstatningen til Nedalen og

17/5 festligholdt jeg ved å klage min nød til samme departement angående mankoen på vårt krav til tyskerne.

6/6 fikk jeg oppmuntrende brev fra departementet som svar på skrevet av 11/5: Man kan ikke se at der er kommet inn oppgaver angående Nedalen gård! Rasende lyntelefon til lensmannen i Selbu, og fruene lover på tro og ære å undersøke saken hurtigst.

15/6 påstår lensmannen i skriv at oppgavene var sendt derfra 29. nov. 43, og

18/6 går det nytt brev til departementet med avskrifter av alle oppgaver og tidligere skriv for sikkerhets skyld, samt en høflig purring på brevet av 17. mai. Hvorpå jeg tok sommerferie! Det samme gjorde antagelig herrerne i departementet også, for først den

16/8 innløper alle tiders skriv fra Innenriksdepartementet, Oppgjørsavdelingen, Forhandlingskontoret. Det må gjengis in extenso: «Deres brev av 18. juni 1944. Den nevnte ekspedisjon fra lensmannen i Selbu av 30. november 1943 kan ikke sees å være innkommet hit. Den omhandlede utskrift av gjenpart vedlå så vidt sees ikke Deres nevnte skrivelse. Deres i etterskriften nevnte skrivelse av 17/5 kan heller ikke sees å være innkommet til Oppgjøravdelingen.» Undertegnet Trygve Leivestad. Refleksjonene gjør seg selv, og det er vel ikke å undres over at jeg var på kapitulasjonens rand. Ikke desto mindre går

30/8 nytt brev til departementet, vedlagt gjenparter av *alt* og i rekommandert tilstand. I slutten av september måtte jeg en tur til Oslo og det var meget beleilig å ha et besøk i departementet som lovlig grunn.

27/9 konferer jeg altså med byråsjef Leivestad og diverse bortkomne skriv kom for dagen. Jeg drog derfra glad og lett tilsinns med

sikkert tilsagn om rask ekspedisjon når enkelte ytterligere opplysninger var innhentet.

10/10 sender jeg alle ønskede data, hvorpå man venter — venter! Ved nyttårstider blir det klart for enhver at man med meget raske skritt iler mot den forjettede avslutning på elendigheten, enhver tenker jo på sitt og vi i T.T. skjønner det vil bety meget å få saken ut av verden før kapitulasjonen.

5/1 1945 sender jeg et bønnskrift igjen til departementet — samme negative resultat. Som en siste utvei prøver jeg trollmannen A. Backer, sekretæren i DNT og i brev av

14/2 ber jeg ham ta seg en tur og undersøke om der er folk i live i departementet. Backers beretning av

24/2 forteller om personskifte, vansker med å finne papirene etc., men selvsagt med løfter om at de snarest skal ta seg av saken. Han antydte at det kanskje ville være gunstig å sende gjenparter av alle tidligere skriv, men da melder jeg pass! Det var tross alt viktigere ting å sysle med i innspurten, og den i og for seg triste ting at saken ikke ble ordnet før kapitulasjonen laget ikke noe merkbart skår i gledesrusen.

8/6 har jeg attér en hyggelig prat med byråsjef Leivestad, som kategorisk meddeler at alle utbetalinger er stanset pr. 7/5 i påvente av stortingets behandling.

Som en avrunding på denne lange historie får jeg da fortelle til slutt at jeg i oktober 1945 avla min siste visitt i departementet. Jeg hadde med meg hele korrespondansen med departementet. Det ble en ørkenvandring fra kontor til kontor, men jeg gav meg ikke, og til slutt fant jeg en funksjonær som virkelig hjalp meg. Ved hjelp av arkivsjeften ble *samtlig*e dokumenter jeg tidligere hadde sendt tryllet fram, inklusive de som ifølge skrivet av 16/8 overhodet ikke var innkommet. Men det som virkelig var bittert å se var erstatningsdokumentene i forbindelse med stengningen av Nedalshytta. Disse var mange måneder før kapitulasjonen ferdigbehandlet av byråsjefen som hadde gitt sin påtegning om at alt var klart for utbetaling. Hvorpå det fatale dokument forstikker seg i en skuff eller en mappe! Stortinget har så ordet til sluttreplikken!

Reidar Jørgensen.



Fra Hitra

Arne Falkanger

## Hitra.

Det er fjellet og skogen og hjorten.

Igrunnen er det ikke fjell, — med tinder og blåner. Det er ei tylft gråe proletarer med bøyde, værslitte rygger. Elsfjellet er en av dem.

Igrunnen er det heller ikke skog, — med svarte vaggende åser. Det er furu. I søkkene, i botnene, i dalene og på fjellet. Furu på fjellet mot havet i vest? Det er hundre år i regn og rokk, i solgangsbris og i gnistrende fukk. Det er tusen tørre kvister og greinbrekk og sår, det er krokete klør over berg og stein på leiting etter jord. Ikke et mjukt teppe over de runde bergnakkene, men grønne klatter som lys på havet ei drivgarnnatt. Men lengst oppe har mosen rådd eneveldig i tusen år.

Og så er det hjorten. På vandring over fjellet, nede i botnene, på myrene, i søkkene, mellom furuene. Vinter og sommer. Når snøen kommer og når isen tiner. Når nordlyset drar seg som grønne ormer i månelause netter, og når skogen skjelver i varmedisen. Der før kolla kalven sin. Der slåss hjorten i brunst om hausten. Der segler ørnen over tretoppene på jakt etter hjortekalven. Der lurere jegeren med rifla under armen.....

Hitra.

Hans Fr. Strøm.